

EL SOLER**Una col·lecció de llibres d'història: les monografies del
patrimoni cultural d'Andorra**

Totes les persones necessiten un passat per fonamentar, de manera reflexiva o inconscient, les seves actituds i els seus judicis envers els fets viscuts. El passat recuperat pels historiadors és una font de coneixement essencial per formar la conducta pública de la societat. Cada generació nova d'historiadors, d'acord amb l'experiència viscuda, reinterpreta aquest passat per corregir deformacions, prejudicis o errors. Aquest constant exercici de recerca entre la documentació conservada suposa una renovació beneficosa del saber. Els contenidors on reposa aquest saber són cada cop més diversos; d'entre tots ells, els llibres es mantenen encara com una de les formes més senzilles per acumular i a la vegada accedir a aquest coneixement.

La societat andorrana, en el sector dels llibres d'història, realitza un important esforç editorial. Un exemple d'aquest treball són els cinc volums de la col·lecció Monografies del Patrimoni Cultural d'Andorra. Aquesta col·lecció, sota els auspicis del Govern d'Andorra, va néixer l'any 1989 amb la publicació de l'*Andorra Romànica*. La col·lecció fou concebuda com una obra destinada a tractar aspectes concrets de la història d'Andorra de manera exhaustiva i amb el màxim rigor acadèmic. Aquest plantejament pretenia i pretén aconseguir una col·lecció de llibres d'història local de referència; per la qual cosa, en la mesura de les possibilitats s'ha procurat fugir sempre d'una anàlisi localista i circumscrita només a les valls d'Andorra.

Andorra Romànica (núm. 1, 1989 primera edició – 1992 segona edició)

Aquesta primera monografia ofereix una síntesi des de la perspectiva de la història de l'art d'un dels moments més significatius del procés de formació del paisatge humà i del sistema polític de les valls; és a dir, del període comprès entre els segles X i XIII. Aquest volum recull els resultats obtinguts de l'estudi de l'herència romànica andorrana, entre els anys 1970 i 1992, gràcies a un treball interdisciplinari entre la recerca arqueològica i documental.

El volum, nascut amb la voluntat de complementar la col·lecció Catalunya Romànica, s'estructura en dues parts. La primera presenta de manera general les valls i el període històric. La segona, molt més extensa, analitza totes les manifestacions artístiques d'època preromànica i romànica d'Andorra. Els estudis respectius s'acompanyen de documents de l'època transcrits i traduïts, de fotografies, de planimetria i de dibuixos. Aquesta compilació exhaustiva i acurada de les dades sobre les formes de vida i les manifestacions artístiques d'aquest període, ha convertit el volum en una eina útil tant per als especialistes com per al gran públic.

Santa Eulàlia d'Encamp. Evolució històrica d'un edifici (segles IX-XX) (núm. 2, 1989)

Aquesta segona monografia presenta els resultats del primer estudi històric en profunditat i rigor d'una església andorrana. A la recerca arqueològica de Santa Eulàlia d'Encamp de l'any 1988 s'aplicà per primera vegada el mètode Harris a Andorra. L'aplicació d'aquest nou sistema de registre arqueològic condicionà la manera de presentar les

dades històriques obtingudes i marcà la pauta de les futures publicacions de la col·lecció.

Aquest volum s'estructura en quatre parts. La primera ofereix una història del nucli d'Encamp del segle VIII al XIX a partir de la documentació escrita. La segona tracta exclusivament de l'església i de la seva seqüència evolutiva. En aquesta part, destaquen les pàgines dedicades a explicar la metodologia d'excavació i l'anàlisi dels morters. La tercera part està dedicada a l'estudi dels objectes trobats durant l'excavació. Finalment, la quarta part tracta alguns aspectes de la pràctica religiosa i, sobretot, de la població enterrada al voltant de l'església.

Engordany, la vida al solà (segles II aC – XX dC) (núm. 3, 1993)

Aquesta tercera monografia segueix els plantejaments iniciats amb el volum precedent. En aquest cas, l'estudi històric se centra en el nucli d'Engordany i en l'església de Sant Jaume d'Engordany. Malgrat que l'objecte d'estudi té una dimensió limitada, el volum suposa la consolidació de l'estructura formal de presentar els continguts dins la col·lecció.

L'estudi inclou els resultats de l'anàlisi de les estructures murals de l'església, de la seqüència estratigràfica obtinguda durant l'excavació, de les restes humanes, dels morters, de les monedes, dels ornaments religiosos, de la ceràmica, dels vidres, dels objectes de metall i, finalment, dels objectes lítics. Tota aquesta informació s'ha creuat, de manera més o menys reeixida, amb les dades aportades pels estudis de microgeologia de l'entorn, de geografia i de la documentació escrita sobre Engordany.

Roc d'Enclar. Transformacions d'un espai dominant (segles IV-XIX) (núm. 4, 1997)

Aquesta quarta monografia presenta l'estudi històric d'un dels jaciments arqueològics més emblemàtics d'Andorra. La importància d'aquest volum rau sobretot en la informació que aporta sobre els segles IV-IX de la vall d'Andorra i, per extensió, dels Pirineus orientals. Aquestes dades aporten nous coneixements del procés de romanització i de cristianització d'aquesta zona dels Pirineus.

En aquest treball de recerca històrica s'ha procurat obtenir la màxima informació tant de la documentació escrita com de la material. Pel que fa a la documentació material, exhumada després de més de 10 anys d'excavacions arqueològiques, s'han realitzat datacions de C¹⁴, estudis de morters, anàlisis de pastes de ceràmica i de metalls. Pel que fa a la documentació escrita s'han estudiat, sobretot, els fons documentals relacionats amb l'església de Sant Vicenç d'Enclar i amb la partida d'Enclar.

Es pot dir que aquesta monografia representa un salt qualitatiu no solament per la informació tractada, sinó també per l'equip que hi ha treballat.. Per elaborar aquest volum es van coordinar més de 30 professionals de disciplines diferents. A més a més dels tècnics i col·laboradors de l'Àrea de Recerca Històrica del Govern d'Andorra, van participar-hi, entre altres, investigadors de la Universitat d'Oxford, del Centre d'Investigacions de Girona, de la Universitat d'Aix-en-Provence, de la Universitat de Barcelona, de l'Institut Arqueològic Alemany i de la Universitat Complutense de Madrid.

La Farga Rossell. El zenit de l'obtenció del ferro pel sistema directe (1842-1876) (núm. 5, 2001)

Aquesta darrera monografia consolida la col·lecció com una obra d'història local de referència pel que aporta al corrent general de la història. Aquest volum presenta l'estudi històric d'una de les fargues més ben conservades dels Pirineus orientals i, a la vegada, l'última que s'aixecà a Andorra.

Gràcies a la recerca arqueològica es donen a conèixer per primera vegada les característiques constructives d'un baix forn de farga catalana del qual fins avui només se'n tenien notícies de manera parcial a partir de descripcions fetes pels enginyers francesos dels segles XVIII i XIX. La confrontació de les dades obtingudes del buidatge de la documentació de l'arxiu patrimonial de la família Rossell amb els tractats sobre el ferro d'aquests mateixos enginyers francesos, ha permès conèixer nous detalls de l'obtenció del ferro pel procediment directe i, molt especialment, del treball del mall i del martinet.

La farga Rossell, igual que la resta de fargues que funcionaren a Andorra entre els segles XVII i XIX, posa en evidència que aquestes valls, en part gràcies a la presència de fargaires procedents de l'Arieja i a la comercialització del ferro, mantenien unes relacions d'intercanvi i de comunicació estretes i intenses a banda i banda dels Pirineus, fet que contrasta amb la imatge estereotipada d'un territori tancat des de sempre dins les seves pròpies fronteres.

En últim terme, aquest volum aporta una part del saber necessari per convertir el ferro en un dels productes culturals destinats a formar la futura imatge turística global d'Andorra. En aquest sentit, les dades

obtingudes en aquesta recerca han servit per omplir els continguts del futur Centre d'Interpretació de la Farga Rossell i per ampliar l'abast i la importància de l'Itinerari *Homes de Ferro*.

En la mesura que els coneixements d'aquesta publicació i dels altres futurs volums de la col·lecció s'allunyin, amb més o menys èxit, dels tòpics, dels mites i dels localismes, es contribuirà a crear un clima d'entesa amb els nostres veïns i a projectar una imatge d'Andorra diferent i positiva.

Josep Maria Bosch Casadevall
Àrea de Recerca Històrica del Govern d'Andorra